

nincsen szükségem, a Debrecen környéki bomló tanyavilág problémáinak megoldására vonatkozó érveket, javaslatokat ma is helytállóknak érzem. Épp az teszi oly sokszínűvé a magyar tanyakérdést, oly bonyolulttá a benne való eligazodást, hogy valóban *lényeges különbségeket kell tudomásul vennünk a megoldás módozataiban is.*

Más a helyzet — mint láttuk — a Duna—Tisza közi homokvidék szőlő- és gyümölcskultúrával hasznosított s egyébként is hallatlanul változatos talajszintű „talaján”; más a helyzet és a más a megoldás a táblásan nagyüzemi, tipikusan mezőgazdasági körzetekben. Hozzátehetjük: ezen belül is más a megoldás a városokhoz csatlakozó és megint más a falvakhoz csatlakozó tanyás körzetek esetében — és még egyéb településföldrajzi eltérések is más-más módozatokat igényelnek.

A lényeg azonban az, hogy az atomizált alföldi tanyás tájakon, gondos mérlegelés után, nem kell tartózkodni a határozott *igen* kimondásától, amikor a tanya-elhagyás, a beköltözés meggyorsításáról van szó. De azt hiszem, nem is ütközik ez ma már elvi fenntartásokba. Itt inkább a gyakorlat, a megoldás mikéntjének oldaláról jelentkeznek izgalmas ellentmondások, megoldatlan problémák, melyek egyikét-másikát a Székkutatással kapcsolatos fejtegetésekben érzékeltettem. Teljes mértékben igazat kell adjak *Erdei Ferencnek*, aki a Kortárs 1965. decemberi számában közölt tanulmányában ezt javasolja: „...kevesebbet beszéljünk, írjunk és filmezzünk a tanyák megszüntetéséről, továbbá komolyan és körültekintőbben számoljunk a fokozatos megszűnés következményeivel, s különösen többet tegyünk a beköltözés reális feltételeinek a megteremtéséért, illetőleg akadályainak a megszüntetéséért.”

Azt ugyanis, hogy az alföldi tanyavilág megszűnése korparancs, már mindenki érti. Még a tanyán lakó és a tanyánlakásban érdekelt parasztság is érti, s különösen a fiatalja meg is valósítja. Ez a fajta, a létjogát, mint említettem, már elvesztett, modernizálhatatlan és a szocializmushoz mindegyre méltatlanabb színvonalú életforma, ha egy ideig, történelmileg nem hosszú ideig, az igénytelenség szívósságánál fogva tudja is tartani magát — mára mindenki előtt bebizonyította tarthatatlanságát. Ha azt mondom: a megszűnés folyamatát gyorsítani kell, s a beköltözés útját kell egyengetni a tanyasi nép előtt, akkor inkább arra a sok tisztázatlan álláspontra, nézetre meg a sok egymásnak ellentmondó szabályra, előírásra gondolok, amelyek immár természetszerűleg nem a tanya felől akadályozza a kérdés megoldását, hanem a befogadó város, falu, netán újonnan létesítendő-kifejlődő tanyaközpont felől állít legtöbbször az átgondolatlanúság miatt keletkező bürokratikus akadályt egy nagyon természetes és szükséges folyamat elé.

Az a határozott véleményem — akár javaslatom —, hogy a tanyakérdés iránt megújuló figyelem és a mind erőteljesebb kívánalmaknak megfelelően létre kellene hozni egy (*tárcaközi?*) bizottságot, amely egy kissé az egykori *Tanyai Tanács* örökébe lépve, gondos figyelemmel megvizsgálná, felmérné a tanyakérdés helyzetét, feltárná összefüggéseit; beleértve azt is, hogy az érvényben levő s a tanyakérdéssel összefüggő rendszabályok, szabályzatok, rendeletek, határozatok közt eligazodva egybehangolná a cselekvés normáit. Működhetne ez a bizottság a tanyakérdést oly megértően szívén viselő Hazafias Népfront keretében is. A lényeg az, hogy munkája által az országos politika szintjére emelkedjék a nép százezreit közelről érintő tanyakérdés.

A MUNKAERŐGAZDÁLKODÁS PROBLÉMÁI BÁCS-KISKUNBAN

(Hozzászólás a „Füstölő falu”-hoz.)

A „Füstölő falu” c. írás szerzőjének jó szándékáról meg vagyok győződve. A téma aktualitása nem kétséges. Kérdés, hogy a jószándékú írás kívánt célját eléri-e? Általánosítható-e az a jelenség, amelyen keresztül fontos társadalmi problémát fejteget, s amelynek hátrányos körülményeire a figyelmet ráirányítja? Nagyon nehéz elképzelni olyan községet, amelynek területén csupa negatív szereplők élnek! És a megoldás? — vagy elég a problémákat csupán felvetni?

Lényegében ezek azok a főbb gondolatok, amelyek írásra ösztönöztek. Nem vagyok író, csupán szakmai szempontból íkisérelem meg az általánosan jellemző tények összefoglalását.

I.

Közismert Bács-Kiskun megye mezőgazdasági jellege, annak ellenére, hogy a II. ötéves terv időszakában különösen jelentős átrétegződés történt a megye lakosságában. Ez abban a körülményben jelentkezik, hogy megyénkben jelentősen nőtt az ipar és egyéb népgazdasági ágakban foglalkoztatottak száma, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak rovására. Ennek ellenére megyénk mezőgazdasági jellege megmaradt, és még ma is munkaerő-tartalékokkal rendelkezünk.

Az átrétegződés folyamata nem az utóbbi években kezdődött, nem is a mezőgazdaság átszervezésének időszakában vette kezdetét. Ez természetes velejárója annak a folyamatnak, amelynek következményeképpen hazánkban felépítjük a szocializmust. Az is érthető, hogy megyénkben az átrétegződés lassúbb ütemű, de jóval nagyobb létszámot érint, mint egy iparilag fejlettebb megyében.

Az ipar fejlődése a műszaki-technikai színvonal emelkedését is jelenti. Ehhez pedig nemcsak a munkaerő számának, hanem a minőségének is igazodnia kell.

Ezek a körülmények mind-mind összefüggnek a „Füstölő falu” c. írás munkaerő-vonatkozásaival.

II.

El tudom képzelni, hogy számos olvasót megdöbbsent az a kijelentésem, hogy „még ma is munkaerő-tartalékokkal rendelkezünk” megyénkben. Pedig így van! Ennek bizonyítására sorakoztatom fel adataimat.

Bács-Kiskun megye lakosainak száma az elmúlt öt esztendőben három és fél százalékkal csökkent. Figyelemre méltó ennek évenkénti üteme. Az arány évről évre csökkenő: 1960. évben 1,3%, míg 1964. évben már csak 0,3%-os volt.

Ez a körülmény arra utal, hogy a foglalkoztatási lehetőségek növekedésével párhuzamosan csökken azoknak a száma, akik — mert nem találtak megfelelő munkaalkalmat — állandó jelleggel más megyékbe, sokan a fővárosba költöztek.

Igazolható, hogy az elköltözők valóban a megfelelő munkahelyek hiányában távoznak megyénkbelül. Bizonyítható, hogy az elköltözők nagyon nagy hányada 15—39 éves, s elsősorban nő. Pl. 1963-ban az összes elköltözők 79,9%-a volt munkaképes korú, akik elköltözésüket „munkavállalás céljából változtatok lakhelyet” kijelentéssel indokolták.

Nem véletlen, hogy a távozók többsége nő. Ez azért van, mert a nők részéremég nagyobb gond a megfelelő munkahely biztosítása. Pl. a kunszentmiklósi nők közül jelenleg is sok százan folytatnak háziipari tevékenységet (ez napi 3—4 órás elfoglaltság) csak azért, mert egyéb munkaalkalomhoz nem juthattak.

Kiskunmajsa községből néhány száz nő Szegedre jár dolgozni. A foglalkoztató vállalatok naponta oda-vissza utaztatják őket autóbusszal. Természetesen ez azt is jelenti, hogy ezek a nők naponta két-három órával hosszabb ideig vannak igénybe véve, mint a helyben foglalkoztatottak. Különösen a családos anyák részéről ez a megoldás áldozatvállalással, illetve több teherrel jár.

Az előző példák csak kiragadottak. De korántsem egyedülállóak. Pl. Kecskeméten az állandó jellegű munkahelyet kereső nők száma még több, mint az előbb említett községekben. Hasonló a helyzet Kiskunfélegyháza és Kiskunhalas városokban és még több nagyközségünkben. Számításaink szerint a háztartásban élő munkaképes korú nők aránya az összes munkaképes korú nők számához viszonyítva 51,6 százalék. Ez nagyon jelentős arány.

Hiba lenne, ha a megye munkaerő-tartalékait csak a nők korlátolt elhelyezési lehetőségeivel igazolnánk. Az állítás bizonyítása még nagyon sok adattal lehetséges.

Nem hagyhatom szó nélkül azt sem, hogy megyénkben van olyan város — Kiskunfélegyháza —, ahol az elmúlt öt esztendőben csökkent a lakosok száma. Szinte egyedülálló jelenség. Jellemző, hogy — Kiskunfélegyháza kivételével — városaink lakóinak száma az öt év időszakában 100 lakosra számítva 4,7—7,5 fővel növekedett. Ezzel szemben a járások lakossága 4,6—9,1 fővel csökkent ugyancsak 100 lakosra számítva. (A csökkenés az állandó jellegű kiköltözések eredménye.) Figyelemre méltó az a körülmény, hogy az iparban gazdagabb, tehát egy, a foglalkoztatási igényeket jobban kielégítő város lakossága nagyobb arányokban nőtt, és az ilyen járás lakossága kisebb arányokban csökkent, mint azoké a városoké és járásoké, ahol a foglalkoztatási lehetőségek rosszabbak. Így Kecskemét város lakossága minden 100 főhöz viszonyítva 7,5 fővel nőtt, és csak 4,6 fővel csökkent a járási lakosok száma, szemben a kiskunfélegyházi városi népesség 1 és a járási népesség 9,1 fős csökkenésével.

Az sem véletlen, hogy megyénkben még ma is jóval tízezer fős felül van az eljáró keresők száma. Természetesen nem lenne helyes egyik napról a másikra

olyan feltételeket biztosítani a megyében, amelyekre tekintettel az eljáró keresők tömegesen hagynák ott jelenlegi munkahelyeiket. De az sem látszik sokáig tartható állapotnak, hogy pl. Kiskunfélegyházáról több mint kétezeren járnak el az ország különböző területeire dolgozni. Ennek a ténynek számos negatív hatása van, mind anyagi, mind erkölcsi (szorosan véve családi), társadalmi és politikai szempontból.

Úgy gondolom, hogy eléggé meggyőző érveket hoztam fel állításaim igazolására. Röviden még néhány egyéb természetű körülményre utalok, mielőtt a mezőgazdaság helyzetének értékelésére rátérek.

Megyénkben komoly gond az idős és csökkent munkaképességű személyek elhelyezésének biztosítása. A létszámuk nem túl nagy, hiszen 1965. év első félévében az összes munkát keresőknek 1,4%-a volt csökkent munkaképes és 5%-a volt nyugdíjas személy. De ha a munkát kereső nyugdíjasoknak csak 71,9%-át, és a csökkent munkaképességűeknek csak 50,6%-át tudtuk munkába állítani (olyan személyeket vettünk figyelembe, akik a munkavégzés szempontjából viszonylag csökkent képességűek), felvetődik a gondolat, hogy van-e munkaerőhiány megyénkben?

A közelmúltban azt vizsgáltuk meg, hogy egyes vállalatok milyen arányban alkalmaznak férfi munkaerőt azokban a munkakörökben, amelyekben a munkafeltételek változatlanul hagyásával nőket is foglalkoztathatnának. A vizsgálat összesen 25 vállalatot érintett. Kitűnt, hogy jelentősen, 5,4%-kal lehetne nagyobb arányban foglalkoztatni nőket, ha a munkaerőhelyzet ezt szükségessé tenné.

Más megyék vállalatai részére úgynevezett toborzási feladatokat végzünk. Ennek során ebben az évben is elég jelentős számban biztosítottunk munkaerőt idegen megyék részére. A toborzott dolgozók a családjuktól távol vállalnak munkát. Ez sem mutat a munkaerő-hiányra.

A példák felsorolását folytathatnám. De úgy érzem, hogy állításaimat ezekkel is sikerült igazolnom. További érveléseimet a mezőgazdasággal összefüggő kérdések kapcsán fogom felsoroloztatni.

III.

Meggyőződésem, hogy megyénk mezőgazdaságában munkaerőgondok nem jelentkezhetnek. A legutóbbi népszámlálás alkalmával — 1960-ban — a megye összes keresőinek 13%-a volt ipari és 59,2%-a mezőgazdasági kereső. A fejlődés viszonylag gyors ütemű volt. 1965-ben már 16% az összes ipari és 49,3% a mezőgazdasági keresők aránya, jöllehet, egy iparilag fejlett megyében egészen mások az arányok. A mi megyénk illetékes szervei nagyon sokat tettek az ipar fejlesztése érdekében, de ennek ellenére Bács-Kiskun megye mégis megmaradt mezőgazdasági jellegű megyének, ami adottságaira tekintettel természetes is.

Nagyon szembetűnő az átrétegződés eredménye. Ugyanis az 1965. évi mezőgazdasági népesség az 1960. évi mezőgazdasági népességnek még mindig 80,4%-a. Ennél kedvezőbb arányú a változás a mezőgazdasági aktív keresők számának alakulásában. Az 1960. évi 100% 1965-ben már csak 74,3%, miközben az egy főre eső termelési érték 51,7%-kal nőtt.

Amikor azt állítom, hogy megyénk mezőgazdaságában nem jelentkezhetnek munkaerőgondok, azt a következőkkel is bizonyítani lehet:

Az ideai esztendő folyamán a mezőgazdaságban a munkacsúcsok köztudomásúan torlódottan jelentkezhettek. Ennek szükségszerű következménye az lett volna, hogy a mezőgazdaságban munkaerőhiány mutatkozzék. Ilyen körülmény azonban csak kivételesen volt megyénkben tapasztalható.

Az állami, kísérleti és termelőgazdaságok, továbbá az erdőgazdaságok — a mezőgazdaságot általánosan jellemző módon — nagyon jelentős számú időszaki dolgozóval végeztek a munkálatokat. Ebben az évben csak az őszi munkák végzésére szerződtek több mint nyolcezer dolgozót. Amennyiben gond lenne a munkaerő biztosítása, az időszakos munkákra történő szerződötetés aligha járna sikerrel. Más megyék gazdaságai a mi megyénkben toborozzák munkaerő-szükségletüket. Megyénkben csak egy gazdaság szerződötetett a szomszédos megyéből mintegy ötven dolgozót. Ez a körülmény sem utal munkaerő-hiányra.

Rendelet jelent meg az iskolások nyári és őszi szervezett foglalkoztatásával kapcsolatban. Megvizsgáltuk, hogy ezzel a lehetőséggel hogyan éltek megyénk gazdaságai. A vizsgálati adatok alkalmasak állításaim igazolására. Tavaly nyáron korántsem érte el a gazdaságok által ténylegesen foglalkoztatott tanulók száma az eredetileg munkára jelentkezők számát. Ez nyilván azzal indokolható, hogy a saját munkaerő elégnék bizonyult.

1965 őszén hasonló körülményekkel találkoztunk. Az ipari tanulók igénybe vételére egyetlen gazdaság kért engedélyt, az is azért, mert ez a megoldás számára előnyösebb volt.

Senki sem vitathatja, hogy a mezőgazdaságban — különösen a termelőszövetkezetekben — nincs mód a munka intenzitásának fokozására. Nem is beszélve arról, hogy a mezőgazdasági keresők évről évre nem dolgozzák le az ipari munkásokhoz viszonyítva a munkanapokat.

Miközben arra törekedtem, hogy megyénk mezőgazdaságának munkaerővel való ellátottságát bizonyítsam, máris utaltam olyan körülményekre, amelyek okai a fiatalság faluról történő elvándorlásának is.

A „Füstölő falu” c. írásban közölt tényeket nem vitatom, bár említhetnék olyan községet is, ahol a fiatalok a faluban maradnak. Az általános elvándorlás szándéka és ténye azonban nem vitatható, különösen a fiatalokat illetően. Nem ilyen egyértelmű azonban, hogy milyen mértékben van rájuk szükség a mezőgazdaságban.

A mezőgazdasági keresők korösszetételét csak a termelőszövetkezetek, termelőszövetkezeti csoportok és társulások dolgozóira vonatkozóan ismerem. Helytelen lenne azt állítanom, hogy a kialakult körülmények nem elgondolkodtatóak. *Sajnos, valóság, hogy 1970-ig a tsz-ek taglétszámának több mint 45%-a járadékos életkorba lép.*

A Bács-Kiskun megyei mezőgazdasági termelőszövetkezetek a megye megművelt földterületének nagyon jelentős hányadán gazdálkodnak. A szövetkezeti tagok száma mintegy 50%-át jelenti a megye összes mezőgazdasági aktív keresőinek.

Nem állíthatom, hogy azok a körülmények, amelyek a mezőgazdasági termelőszövetkezetek munkaerő-adottságait jelentik, teljesen azonosak a megye mezőgazdaságának jellemző körülményeivel. Az állami gazdaságok, alacsonyabb típusú társulások és a magánszektor adottságai jobbakként, mint a tsz-eké. Ezért, és tekintettel a termelőszövetkezetek előbb említett arányára, *szükségesnek tartom a tagok korösszetételének részletesebb elemzését.* Ezek a számadatok is igazolni fogják állításaimat. (Természetesen tudatában vagyok annak, hogy a tagság nem azonos a termelőszövetkezetek munkaerőjével. Szinte napról napra nő a termelőszövetkezetek alkalmazottainak a száma. Ezek a dolgozók a rendszeres havi készpénzfizetés ellenében nem tagsági, hanem munkaviszonyba kerülnek a termelőszövetkezetekkel. Emellett számolni kell a besegítő családtagokkal is.)

Utaltam arra, hogy az idején esztendőben a mezőgazdasági munkacsúcsok forrásai dacára csak kivételesen jelentkeznek munkaerő-ellátottsági problémák. Ebből arra is következtethetünk, hogy a megye termelőszövetkezeteinek munkaerő-ellátottsága arányban áll a szükséglettel. Amikor ezt állítom, vegyük figyelembe, hogy 1964. évi állapotában a termelőszövetkezeti tagság 34%-a járadékos életkorú volt. Az életkori adatok ismeretében ki lehetett számítani, hogy 1970-ben az 1964. évi létszám további 11,4%-a éri el a járadékos életkort. (A nők 60, a férfiak 65 éves életkort.) Így az összes tagok 45,4%-a lenne járadékos életkorú 1970-ben, természetesen akkor, ha időközben elhalálozás nem történne. Ez azt is jelenti, hogy 1964. évben 66%-os volt, majd 1970-ben 54,6%-os lenne a munkaképes korú tagok száma, ha időközben nem történne elhalálozás, kilépés, és ha egyetlen termelőszövetkezet sem venne fel új tagokat.

Az előző adatokra utalással egyértelmű, hogy az 1964. évi munkaképes korú termelőszövetkezeti taglétszám akkor marad 1970-ben 100%, ha a járadékos életkorba lépő 11,4% pótlásáról gondoskodunk. Tehát 1970-ig évről évre az 1964. évi munkaképes korú tagok nem egészen 2%-ával kell növelni a termelőszövetkezetek tagjainak számát. Ebben az esetben termelőszövetkezeteink összes tagjainak a száma némileg ugyan csökkenni fog (mert a 73. év fölé tolódik el a járadékos életkorúak súlyaránya), de azonos marad a dolgozó tagok száma. Az évenkénti 2% mintegy 1000—1200 fiatal felvételét teszi szükségessé.

Köztudomású, hogy Bács-Kiskun megyében nagy területeken történt szőlő- és gyümölcsstelepités. Nem vitatható, hogy ezek a kultúrák munkaigényesebbek, mint pl. a gabonatermesztés. Nem szabad azonban megelégedeznünk arról, hogy minden évben fokozódik a gépeltartottság, az alkalmazott agrotechnika tökéletesedik, és hogy ezek is hatással vannak a munkaerő mennyiségi igényére. Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy 1970-ig (tsz-ekre vonatkozóan az előző esetben) némileg ugyan csökken az összes tagok száma, de a járadékos életkorúak — a korévek súlyarányának megváltozása miatt — alkalmasabbak lesznek a könnyebb munkák végzésére.

A termelőszövetkezeti csoportok és szakszövetkezetek tagjainak korösszetétele valamivel jobb, mint a termelőszövetkezeti tagok korösszetétele.

Megyénk mezőgazdaságának munkaerőhelyzetét a következők szerint lehetne összefoglalóan jellemezni:

Az állami szektor munkaerő-ellátottsága kielégítő. Szórványosan és bizonyos időszakokban jelentkeznek kisebb problémák, de ezek megoldhatók.

A magánszektor munkaerő-ellátottsága nem jelenthet gondot.

A szövetkezeti szektoron belül az alacsonyabb szintű társulások munkaerő-helyzete nem rossz. Különösebb problémák később sem jelentkezhetnek. A termelőszövetkezetekben elhatárolható területeken, egyes időszakokban a köztudomású okok miatt (rossz gazdasági adottságok, következképpen gyenge eredmények; szakértelem hiánya; vezetésből adódó egyéb okok; stb.) keletkeznek nehézségek. Ezek az okok megismerhetők és van lehetőség felszámolásukra.

IV.

Az ifjúsággal munkaerőgazdálkodási szempontból nagyon jelentős problémáink vannak. Ezek a problémák már most és a távlatokban okoznak gondot. Itt csak néhány, de alapvető nehézséget fogok megemlíteni.

Megyénkben — gondolom, más megyékben hasonlóan — az általános iskoláit végző fiatalok 72—75%-a tovább tanul. A továbbtanulás jelenti a különböző szakmák tanulását, a középiskolai és az egyéb képzéseket. Tehát az otthonmaradók és azoknak az aránya, akik az általános iskola elvégzése után közvetlenül munkaviszonyt létesítenek, csak 25—28% körül van. Ezeknek is többsége leány. Megítélésem szerint nagyon szoros kapcsolat van az említett körülmény és aközött, hogy a különböző munkaerőt foglalkoztató szervek segéd munkás munkaerő-igényeit egyre nehezebb biztosítani.

Ennek a problémának több ága van. Azok a fiatalok, akik valamely szakmában képesítést nyertek, jogosan igénylik a képesítésüknek megfelelő munkahelyet. Esetleg vállalnak segéd munkási munkát, de csak olyan munkahelyen, ahol számításukat jobban megtalálják.

A középiskolások 60—65%-a gimnáziumi tanuló. Nagy többségük leány. A gimnázium elvégzése után csak nagyon kis százaléknak van lehetősége a továbbtanulást felsőbb fokon folytatni. A lényeges többség vagy szakmát tanul, vagy pedig szakképzettség nélkül munkaalalmat keres. Ebben foglalható össze a probléma másik oldala. Ugyanis egyetlen érettségizett fiatal sem gondol segéd munkási munka végzésére. Az adminisztratív munkakörök bizonyos irányú képzettséget igényelnek, de különösen az utóbbi időben jelentősen csökkentek. A gimnáziumok szakképzettséget nem nyújtanak. Ezért a jövőben a vállalatok segéd munkási munkaerő-igényének kielégítése még nagyobb gond lesz, ha a mezőgazdaság és a háztartás munkaerő-feleslegei kimerülnek.

Egyre jobban érezteti hátrányos hatását az a körülmény, hogy a megyében nincs egy olyan koordináló szerv, amely a távlati igényekre is tekintettel meg tudná határozni a beiskolázandó szakmunkások célszerű összetételének az arányát. Nem is beszélve bármely megyei állami szerv általános hatáskörének hiányáról.

A szakmunkásképzés területén — fontosságára tekintettel —, külön is foglalkozom a mezőgazdaság részére történő képzés egyes kérdéseivel. Közbeesőleg megjegyzem, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetek évi 1000—1200 fős létszámigényét (amely a járadékos életkorba lépők pótlását eredményezi) csökkenteni kell azoknak a fiataloknak a számával, akiket a mezőgazdaság részére jelenleg is képezünk — szakmunkásoknak.

A problémát az jelenti, hogy nem megfelelő az elméleti képzés előfeltétele, nagyon kicsi a kulturált képzés lehetőségeit biztosítani tudó iskolai kapacitás, nem ösztönző a szakmunkás-bizonyítvány megszerzésének alapvető feltétele: a bérezés, és bátran merem állítani, hogy gazdaságaink többsége nem is tudja biztosítani azokat a munkákat, amelyekhez szakmunkási képesítés szükséges. (Ezeket a nehézségeket sorolhatnám tovább. Megjegyzem, hogy az utóbb említett körülmény gyakran a szakemberekre is vonatkoztatható.) Ha a fiatalokat meg akarjuk tartani a falukban, egyebek mellett ezekre is nagyobb gondot kell fordítani. A további teendőkre a következő fejezetben még kitérek.

V.

A megye munkaerő-gazdálkodással összefüggő problémáit korántsem merítettem ki. Arra törekedtem, hogy az általánosan jellemző tényeket megismertessem, hogy írással a megoldás érdekében további gondolatokat ébresszek.

Tudom, hogy a problémákat nem elég csupán ismertetni, mert ez önmagában nem eredményezi a megoldás segítségét. Ezért a következőkben néhány olyan gondolatot írok le, amelyek gyakorlati megoldása hozzásegíthet a problémák fokozatos felszámolásához.

Úgy érzem, sikerült bizonyítanom azt, hogy megyénkben — a sajátos körülményekre tekintettel — gyorsabb ütemű ipartelepítésre van lehetőség, de ezzel nemcsak a lehetőség, hanem mint szükségszerűséggel is számolni kell.

A megye párt- és tanácsi szervei az előzőek tudatában törekednek arra, hogy városainkban a mímisztériumi, nagyobb községeinkben a helyiipari, és kisebb községeinkben — ott, ahol az indokolt — a szövetkezeti ipar ütemesebben fejlődjék. Ezzel a módszerrel ellentmondásos jellege ellenére hozzájárulhatunk a mezőgazdaság munkaerősükségletének biztosításához is. Mert ha nem teremtünk olyan lehetőséget a falusi lakosoknak, hogy családon belül egy-két helyben hozzájusson megfelelő munkalehetőséghez (kézpénzfizetés, ipari foglalkozás), számolnunk kell az egyébként mezőgazdaságban maradók elköltözésével is.

Nem lehet érdeke a népgazdaságnak az, hogy pl. Kunszentmiklóson sok száz nő háziipari munkakörben dolgozzon napi 3–4 órás munkaidőben. Ez munkaerő-pazarlást jelent. Ugyanakkor van lehetőség arra, hogy a HISZÖV munkaerő-sükségletét a városokban elsősorban az idős és csökkent munkaképességűek köréből elégítse ki. Ezzel jelentős szociális problémák is megoldódnak.

Városainkba — elsősorban Kecskeméten, Kiskunfélegyházán és Kiskunhalason — a nőket nagyobb számban foglalkoztató üzemeket kell telepíteni. Arra a legkevésbé lehetünk tekintettel, hogy egyes vállalatoknak (konzervgyár, Barnevál stb.) nagy a szezonális munkaerő-igénye. Ezt a kérdést műszaki úton kell megoldani — van is ilyen törekvés —, és teendőink vannak a létszám-kooperáció jobb megszervezésében is. Természetesen ez az utóbbi feladat a lehetőségek által körülhatárolt. (Pl. azonos időben jelentkeznek a létszámigény.)

Külön téma a fiataloknak a mezőgazdasági munkákhoz való viszonya, és az e munka iránti érdeklődésük felkeltése érdekében teendő intézkedések s módszerek. Mint látható, a mi megyénkben nem túl magas az ilyen irányú igény. Ha a jelenlegi létszámot, meg tudjuk kettőzni, akkor a korösszetétel megnyugtatóan fog alakulni, és nem lehetnek létszám gondok. (Azon fiatalok létszámának kettőzéséről van szó, akik jelenleg a mezőgazdaságban maradnak.) 1970-ben is kb. azonos szinten marad például a tsz-ek létszáma. Tudatosan nem hivatkozhat a nyugati, tőkés országok mezőgazdasági keresőinek arányára. Nálunk ezek az arányok még jóval kedvezőtlenebbek — és elég sokáig ilyenek is maradnak —, mint például az Egyesült Államokban. De azért az az állapot sem állandósulhat büntetlenül, hogy Bács megyében 49,3% legyen a mezőgazdasági keresők aránya. Ez gazdasági eredményeinkkel is összefüggő kérdés. Ezért azt is mondhatnám, hogy a mezőgazdaságban a munkaerőlétszám tekintetében a kevés is sok. A kívánatos az lenne, hogy pl. 1970-ig megyénk mezőgazdasági keresőinek az aránya érje el a jelenlegi országos arányt, azaz, 30–35%-nál ne legyen magasabb. Ez gépesítése kérdése is. A gépek kezelését — gyakorlat igazolja — a fiatalok is szívesebben végzik.

A fiatalok indokolt létszámarányának falun tartása legyen társadalmi ügy. Már a pedagógusok törekedjenek a pedagógia módszereinek jobb alkalmazásával megszerettetni a mezőgazdasági munkát. A legilletékesebbek — termelőszövetkezetek, állami gazdaságok stb. vezetői — a lehetőségek határain belül teremtjenek olyan körülményeket, hogy a fiatalok jól érezhessék magukat. Keressék a jó módszereket, és ne szégyenkezzenek tapasztalásokért elmenni a szomszédba.

Természetesen a legfőbb kérdések állami vonalon a megfelelő ösztönzés előfeltételeinek megteremtése útján érhetőek el. Ilyenek lehetnek: a kézpénzfizetés, — esetleg biztosított pénzüsszeg előlegezése —, a szak-, betanított és segédmunkási munkakörök körültekintőbb elhatárolása után differenciálásra kötelezés a képzettségnek is megfelelően, a járadék összegének felemelése stb.

Az sem közömbös, hogy a jelenlegi továbbtanulási lehetőségek a jövőben hogyan alakulnak. Nem tartom helyesnek azt a gyakorlatot, hogy pl. a gimnáziumokban elégséges és közepes rendű tanulmányi eredményt elérő fiatalok tömegesen tanulhatnak.* Ezek részére a továbbtanulás lehetősége felsőfokon úgyis kizárt. Így azután szakképzettséggel sem rendelkezve igényt tartanak adminisztratív munkakörökre.

Tudom, hogy a munkaerővel való ellátottság, az ifjúság elvándorlása a falukból — országos gondok, de Bács-Kiskun megyében ezek a gondok sajátos tartalommal és sajátos formákban jelentkeznek. Írásommal ezekre kívántam felhívni a figyelmet. Megoldásuk hazzáséghat a „Füstölgő falu” c. írásban közölt sajnálatos tények megváltoztatásához.

TÓTH IMRE,

a Bács-Kiskun megyei Tanács V. B.
Munkaügyi Osztályának vezetője

* Az újabb rendelkezések értelmében a középiskolák nappali tagozatára jelentkezőkkel szemben az eddigi gyakorlatnál sokkal nagyobb követelményeket támasztanak. (A szerk.)